

Det som ofte overses – Usynlige former for funksjonsnedsettelse og universell utforming.

11. november 2022

Foredrag for Troms og Finnmark fylkeskommune

Seniorrådgiver Cato Lie, FFO

Innhold

- Om FFO
- Universell utforming og tilgjengelighet status og utfordringer
- Nyttige tips

FFO - hvem er vi?

- FFO er Norges største paraplyorganisasjon for organisasjoner for kronisk syke, funksjonshemmede og deres pårørende.
- Vi har [87 medlemsorganisasjoner](#) med til sammen over 350 000 medlemmer.
- Fylkes FFO er etablert i alle fylker og kan også bidra med råd.
- Fylkeskommunale og kommunale råd for funksjonshemmede kan være rådgivere ved tilrettelegging av ulike arrangementer.

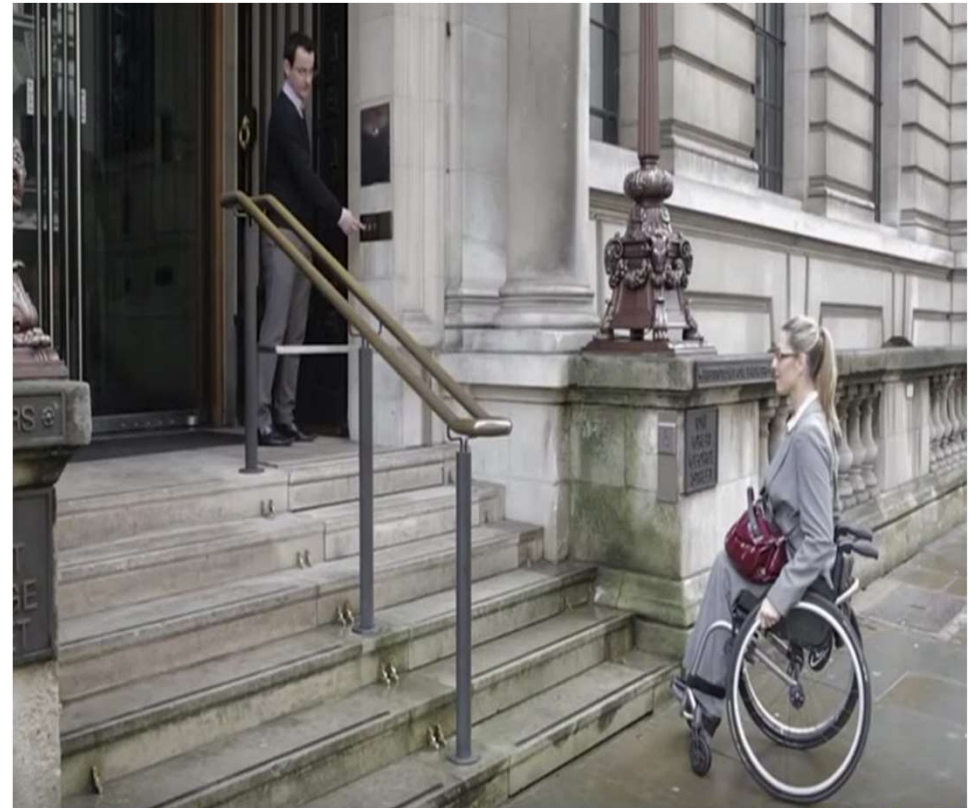

Illustrasjon: Paraplyer i ulike farger henger i luften i en gate. Unsplash.

FFOs verdigrunnlag

- Bygger på individets grunnleggende menneskerettigheter
- Samfunnet har en plikt om å ivareta den enkelte og beskytte mot diskriminering
- Vi erfarer at det ikke er en selvfølge å få oppfylt sin rett
- Det er diskriminering når samfunnet systematisk stenger ute mennesker med funksjonshemning og kroniske sykdommer på grunn av manglende tilrettelegging
- For at alle skal kunne delta som aktive borgere, må vårt samfunn gjøres tilgjengelig på alle områder

FFOs visjon

- FFO jobber for et samfunn der mennesker som lever med funksjonshemning og kronisk sykdom har like muligheter til å delta på alle områder i samfunnet.
- En viktig forutsetning for at vi lykkes med dette er at Norge blir universelt utformet i så stor grad som mulig så raskt som mulig.
- Vår konklusjon: Det går for sakte og mye gjenstår!

Funksjonsnedsettelse

- Ca 25 % av Norges befolkning har en funksjonsnedsettelse
- Definisjon:

Tap av, eller skade på, en kroppsdel eller en av kroppens funksjoner.

- Eksempler:
 - Nedsatt bevegelse-, syns- eller hørselsfunksjon
 - Nedsatt kognitiv funksjon
 - Funksjonsnedsettelse pga. kroniske lidelser som allergi
 - Hjerte- og lungesykdom
 - Psykiske lidelser

Hva er tilgjengelighet og universell utforming?

- Tilgjengelighet

Tilgjengelighet er om å tilrettelegge for mennesker med spesielle behov (som regel grunnet funksjonshemninger), og berører områder som [informasjons og kommunikasjonsteknologi](#), [samferdsel](#) og transport, byggverk og uteområder og produkter.

- Universell utforming

Med universell utforming menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpasning og en spesiell utforming. Universell utforming skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.

Og hva er sammenhengen mellom dem?

- ❑ En tilgjengelighetsløsning kan være en rampe eller trappeheis der det er trapp. Andre områder er tilrettelegging av informasjon eller merking av trapper, søyler og glassvegger.
- ❑ Dersom alle kan komme inn på stasjonen og toget på en likeverdig måte snakker vi om universell utforming.

Universell utforming handler om å skape et samfunn for alle

- Men: tiltak for personer med nedsatt bevegelse og syn prioriteres.
- Mennesker med nedsatt hørsel, nedsatt kognisjon/forståelse, miljøhemning (astma og ulike allergier/intoleranser), psykisk helse (trygghet, forutsigbarhet) ivaretas ikke nok.
- Manglende kunnskap gjør at løsningene blir dårlige.

Norges internasjonale forpliktelser

Høsten 2015 vedtok FNs medlemsland 17 mål for bærekraftig utvikling frem mot 2030. Bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. De gjelder for alle land og er et veikart for den globale innsatsen for en bærekraftig utvikling.

- FNs bærekraftsmål nr.11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn skal
 - Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige

Norges internasjonale forpliktelser

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) artikkel 9:

- For at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal få et selvstendig liv og kunne delta fullt ut på alle livets områder, skal partene treffe hensiktsmessige tiltak for å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne på lik linje med andre får tilgang til det fysiske miljøet, til transport, til informasjon og kommunikasjon.

FFOs politiske notat på universell utforming

FFOs ambisjon:

- ❑ Norge skal være universelt utformet i 2035.
- ❑ Norge skal være tilgjengelig i 2025, som et skritt på veien mot et universelt utformet Norge.
- ❑ Link til notatet:

https://ffo.no/ffo-mener/politiske_notater/veien-til-et-universelt-utformet-norge-i-2035/

- For å komme dit trengs det politisk vilje, prioritering og handling!

Regjeringen Støre - Hurdalsplattformen

- Det er eit mål for regjeringa å styrkje den universelle utforminga av samfunnet.
- Fra partiprogrammene til Ap, Sp og SV:
 - Universell utforming er helt nødvendig for å gi alle mulighet til å kunne delta likeverdig på alle samfunnsområder. Arbeiderpartiet har som mål at Norge skal være universelt utformet innen 2035. (Ap)
 - Arbeide for at det norske samfunnet skal være universelt utformet innen 2035 og tilgjengelig innen 2025. (Sp)
 - Norge skal være universelt utformet innen 2035. Et universelt utformet samfunn er et bedre samfunn for alle (SV)

Bilde: Regjeringen.no

Generelle betraktninger

- Det er ca. 100 millioner funksjonshemmede i Europa.
- Funksjonshemmede er Norges største minoritet.
- Kollektivtransport er dårlig tilrettelagt for ulike grupper funksjonshemmede.
- Mange offentlige bygg har svært varierende tilgjengelighetsstandard.
- Nettsider generelt er sjeldent universelt utformet.

Status på transportområdet

Negativt

- ❑ En undersøkelse gjort av Sintef (2015) viser at 46 prosent av personer med nedsatt funksjonsevne (av om lag 260 respondenter) mener transport er en utfordring i hverdagslivet.
- ❑ Ombordstigning er en hovedutfordring på alle transportområder.
- ❑ Informasjons- og kommunikasjonsløsningene er for dårlige og ivaretar ikke personer med nedsatt syn, hørsel og kognitive utfordringer på en god måte.

Status på transportområdet

Positivt

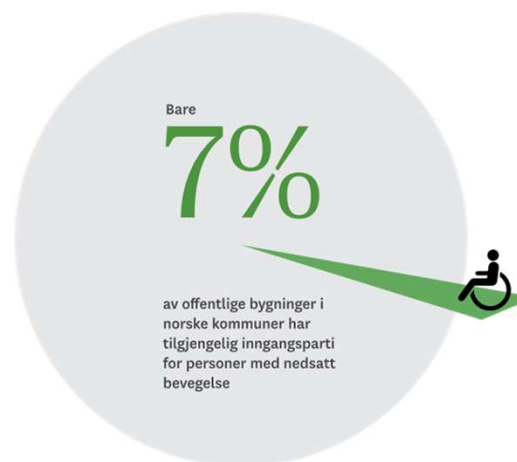
- 93 av totalt 335 togstasjoner er tilgjengelige, og 41 er universelt utformet.
- En ny standard for buss vil på sikt sikre større likhet i buss-parken og bidra til at flere busser blir universelt utformet.
- Assistanseordninger er etablert, men kun delvis utbygd på de ulike transportområder. Men utviklingen er positiv, og assistanse tilbys på flere togstasjoner og noen busstasjoner.
- Fylkeskommunal og nasjonal TT-ordning er etablert.

Status på bygg-området

Negativt

- Kun 7 % av offentlige bygninger i norske kommuner har tilgjengelig inngangsparti.
- Teknisk forskrift til Plan- og bygningsloven er endret av Solberg-regjeringen med stort fokus på forenkling. Universell utforming er beskrevet som fordyrende.
- Det stilles ikke krav til når eksisterende bygg skal være universelt utformet.

Status på bygg-området

Positivt

- ❑ Statsbygg har 2025 som frist for universell utforming av sine bygg, og er i rute med dette.
- ❑ Alle nye offentlige bygg skal bygges universelt utformet (men resultatene er dessverre ikke alltid gode nok).
- ❑ Det skjer mye positivt i mange kommuner når det gjelder senking av fortauskanter og etablering av ledelinjer.

Status på IKT-området

Positivt

- ❑ Nye IKT-løsninger skal være universelt utformet.
- ❑ 54 % av nettsider i offentlig sektor og 49 % av nettsider i privat sektor er universelt utformet ifølge en statusmåling fra 2014.
- ❑ UU-Tilsynet har i 2018 målt status for universell utforming av 278 nettstedet i privat og offentlig sektor. I alt 60 prosent av testene gir resultat som indikerer samsvar med krav til universell utforming av IKT. Utviklingen er positiv.

Negativt

- ❑ En rapport utarbeidet i 2016 viser at 26 % av personer med nedsatt funksjonsevne har valgt eller blitt tvunget til å avslutte et arbeidsforhold som følge av digitale barrierer.
- ❑ IKT-forskriften er begrenset til å gjelde nettløsninger, herunder digitale læremidler, og automater.
- ❑ Eksisterende IKT-løsninger skal være universelt utformet fra 1. januar 2021.

Utfordringer for personer med usynlige funksjonsnedsettelse

- For personer med nedsatt hørsel kan det være særlig problematisk med endringer underveis i reisen.
- For personer med psykiske lidelser er hoved-barrierene knyttet til angst for ulike deler av reisen.
- Når det gjelder kognitive funksjonsnedsettelse, kan det være vanskelig å reise dersom det oppstår avvik fra standardløsningene.

Utfordringer for personer med usynlige funksjonsnedsettelse

- Problemer på reiser med dyr. På tog har man ofte egne dyrefrie vogner, men buss for tog skaper utfordringer for blinde med førerhund.
- Personer med fordøyelsessykdommer har problemer med tilgjengelighet av toaletter, men også det å finne informasjon om det finnes tilgjengelige toaletter.

Løsningene for personer med nedsatt hørsel

- Ved dårlig lydgjengivelse – velge minst mulig støyende lydkilder, benytt støyabsorberende materialer i vegger og himling, teleslynge og lydutjevningsutstyr.
- Dersom man er avhengig av synet for informasjon er gode lysforhold viktig.
- God visuell informasjon (eks. lys-alarmer ved brann) er viktig, gjennom gode tilgjengelige skjermer og sanntidssystemer med god visuell informasjon.

Løsningene for personer med kognitive og psykososiale utfordringer.

- Ved trengsel må man sikre tilstrekkelig antall avskjermede sitte-områder og gi opplysning om at noen funksjonsnedsettelse ikke er synlige.
- For å unngå manglende forståelse fra personell er opplæring helt sentralt.
- Noen har vanskeligheter med teknologi (billettkjøp etc.). Derfor må tilgjengelig personell være i nærheten.
- Noen har vanskeligheter med tall og bokstaver. Da kan alternative tegnforklaringer i bildeformat (piktogrammer), unngå mye forstyrrende informasjon, stor skrift for lesbarhet gjøre det enklere.

Det aller viktigste.....

- Gode holdninger!
- Muligheten til å få hjelp fra bussjåfører, konduktører og annet personell er kjempeviktig. Enkelte brukergrupper kan være ekstra vare på hvordan personell oppfører seg og snakker. Det er derfor viktig at personell vet hvordan man kan hjelpe personer med ulike utfordringer som har for eksempel psykisk syke.

Brukermedvirkning er viktig i alle prosjekter

- Men brukerrepresentantene har ikke ansvaret for at løsningen skal bli universelt utformet!
- De må ikke alltid ha alle løsningene - de må finnes og utvikles av flere aktører. De må synliggjøre behovene.
- De er viktig å huske på at alle sikres gode løsninger.

Dette ønsker vi ikke...

Ikke dette heller.....

Men dette!

- FFO ønsker at Norge inkluderer alle, hvor dagens barrierer fjernes!

cato.lie@ffo.no

Aktuelle linker:

<https://www.bufdir.no/uu/>

<https://www.digdir.no/>

<https://www.blindeforbundet.no/>

